

**GENERATIV SUN'IY INTELLEKT VOSITALARI YORDAMIDA RUS TILIDA
OG'ZAKI MULOQOT KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK
IMKONIYATLARI**

Suyunova Sevinch Mirzoxid qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Rus filologiyasi fakulteti

O'zga tilli guruhlarda rus tili yo'nalishi bitiruvchisi.

E-mail: sevisuyunova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22755294>

Annotatsiya. Mazkur maqolada generativ sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali rus tilida og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari tahlil qilingan. Zamonaviy ta'lim jarayonida xorijiy tillarni o'qitish faqat grammatik bilimlarni shakllantirish bilan cheklanmay, balki talabalarning real kommunikativ vaziyatlarda erkin fikr bildirish, tinglab tushunish va o'z nutqini takomillashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishni talab etmoqda. Tadqiqotda generativ sun'iy intellekt vositalarining individual ta'lim muhitini yaratish, uzluksiz muloqotni tashkil etish, talaffuz va grammatik xatolarni tahlil qilish hamda lug'at boyligini oshirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, sun'iy intellekt asosida rus tilini o'qitishning besh bosqichli metodik modeli taklif etilgan. Mazkur model dialogik muloqot, talaffuzni rivojlantirish, yangi so'zlarni mustahkamlash, qiziqishlarga asoslangan vaziyatli mashqlar va natijalarni baholash bosqichlarini o'z ichiga oladi. Tadqiqot natijalari generativ sun'iy intellekt vositalari an'anaviy ta'lim jarayonini to'ldiruvchi samarali pedagogik vosita sifatida talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: generativ sun'iy intellekt, rus tili, og'zaki muloqot, kommunikativ kompetensiya, raqamli ta'lim, innovatsion texnologiyalar, sun'iy intellekt, individual ta'lim, talaffuz, lug'at boyligi.

Аннотация. В данной статье анализируются дидактические возможности развития компетенции устной коммуникации на русском языке посредством использования инструментов генеративного искусственного интеллекта. В условиях современного образования обучение иностранным языкам направлено не только на формирование грамматических знаний, но и на развитие способности студентов свободно выражать свои мысли в реальных коммуникативных ситуациях, совершенствовать навыки аудирования и устной речи. В исследовании рассматриваются возможности генеративного искусственного интеллекта в создании индивидуальной образовательной среды, организации непрерывного общения, анализе произносительных и грамматических ошибок, а также расширении словарного запаса. Кроме того, предложена пятиэтапная методическая модель обучения русскому языку на основе искусственного интеллекта, включающая диалогическое общение, развитие произношения, закрепление новых слов, выполнение ситуационных заданий и оценку результатов. Результаты исследования показывают, что инструменты генеративного искусственного интеллекта могут выступать эффективным дополнительным педагогическим средством, способствующим развитию коммуникативной компетенции студентов.

Ключевые слова: генеративный искусственный интеллект, русский язык, устная коммуникация, коммуникативная компетенция, цифровое обучение, инновационные технологии, индивидуальное обучение, произношение, словарный запас.

Abstract. This article analyzes the didactic possibilities of developing oral communication competence in the Russian language through the use of generative artificial intelligence tools. In modern education, foreign language teaching is focused not only on forming grammatical knowledge but also on developing students' ability to express their ideas freely in real communicative situations, improve listening skills, and enhance oral speech. The study examines the potential of generative artificial intelligence in creating an individual learning environment, organizing continuous communication, analyzing pronunciation and grammatical errors, and expanding vocabulary. The article also proposes a five-stage methodological model for teaching Russian based on artificial intelligence, which includes dialogue-based communication, pronunciation development, vocabulary reinforcement, situational tasks, and assessment of learning outcomes. The research results demonstrate that generative artificial intelligence tools can serve as an effective supplementary pedagogical resource for developing students' communicative competence.

Keywords: generative artificial intelligence, Russian language, oral communication, communicative competence, digital learning, innovative technologies, individual learning, pronunciation, vocabulary.

Kirish. Bugungi kunda dunyoda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning jadal rivojlanishi ta'lim tizimida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Xususan, generativ sun'iy intellekt vositalari ta'lim jarayonini individuallashtirish, o'quvchilarning mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash hamda o'qitish samaradorligini oshirishda muhim pedagogik vosita sifatida e'tirof etilmoqda. Zamonaviy ta'limning asosiy maqsadi endilikda faqat nazariy bilimlarni berish emas, balki ularni real hayotiy va kasbiy vaziyatlarda qo'llay oladigan, tanqidiy fikrlaydigan, raqamli kompetensiyalarga ega hamda samarali muloqot qila oladigan shaxsni tarbiyalashdan iboratdir [1; 2].

Globalashuv sharoitida xorijiy tillarni bilish xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, ilmiy tadqiqotlar olib borish, akademik almashinuv dasturlarida ishtirok etish, zamonaviy kasblarni egallash va mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassis bo'lib shakllanishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida rus tilini o'qitishda talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, ularning og'zaki va yozma nutqini takomillashtirish hamda mustaqil fikr almashish ko'nikmalarini shakllantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralmoqda [3].

O'zbekiston Respublikasida ham ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish va xorijiy tillarni o'qitish sifatini oshirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, so'nggi yillarda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, sun'iy intellekt va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, shuningdek, yoshlarning xorijiy tillarni puxta egallashi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan [4].

Rus tilini o'rganayotgan talabalar turli maqsadlarga ega. Ayrimlari ushbu tilni kelajakdagi kasbiy faoliyati uchun o'rgansa, boshqalari ilmiy izlanishlar olib borish, xorijiy adabiyotlarni asl

nusxada mutolaa qilish, xalqaro ta'lim dasturlarida qatnashish yoki kundalik hayotda erkin muloqot qilishni maqsad qiladilar. Bunday xilma-xil ehtiyojlar o'quv jarayonini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida tashkil etishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan generativ sun'iy intellekt vositalari har bir talabaning bilim darajasi, qiziqishi va ehtiyojidan kelib chiqib individual ta'lim yo'nalishini shakllantirish imkoniyatiga ega. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab talabalar grammatik qoidalarni yaxshi bilsalar ham, ularni real muloqot jarayonida qo'llashda qiyinchilikka duch keladilar. Bunga lug'at boyligining yetarli emasligi, talaffuzdagi kamchiliklar, xato qilishdan qo'rqish, doimiy suhbat muhitining mavjud emasligi hamda nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash imkoniyatining cheklanganligi sabab bo'ladi. Natijada talaba yozma topshiriqlarni muvaffaqiyatli bajarsa ham, og'zaki muloqot jarayonida o'z fikrini erkin ifodalashda ikkilanadi. Shu jihatdan generativ sun'iy intellekt vositalari talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirish uchun yangi didaktik imkoniyatlarni yaratadi. Sun'iy intellekt yordamida talaba kunning istalgan vaqtida rus tilida muloqot qilishi, grammatik va uslubiy xatolarini tahlil qilishi, talaffuzini takomillashtirishi, yangi leksik birliklarni o'zlashtirishi hamda o'z qiziqishlariga mos mavzularda dialoglar tashkil etishi mumkin. Bunday imkoniyatlar ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlab, talabaning kommunikativ faolligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, qo'shiq, film, podkast va boshqa autentik materiallar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar til o'rganishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi, tinglab tushunish va to'g'ri talaffuz qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Mazkur tadqiqotning maqsadi generativ sun'iy intellekt vositalarining rus tilida og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirishdagi didaktik imkoniyatlarini ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilish, ularning afzalliklarini asoslash hamda oliy ta'lim muassasalarida qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini raqamlashtirish, sun'iy intellekt texnologiyalarini iqtisodiyot va ijtimoiy sohalarga joriy etish hamda xorijiy tillarni o'qitish sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Xususan, Prezidentning ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va xorijiy tillarni ommalashtirishga qaratilgan farmon hamda qarorlari oliy ta'lim muassasalarida zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish uchun mustahkam huquqiy asos yaratdi.

Mazkur islohotlarning asosiy maqsadi xalqaro mehnat bozorida raqobatbardosh, zamonaviy axborot texnologiyalarini puxta egallagan hamda bir necha xorijiy tillarda erkin muloqot qila oladigan mutaxassislarni tayyorlashdan iborat.

Xalqaro tajribalar ham sun'iy intellektning ta'lim sifati va samaradorligini oshirishdagi o'rni tobora ortib borayotganini ko'rsatmoqda. OECD, UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan hisobotlarda sun'iy intellekt texnologiyalaridan pedagogik maqsadlarda foydalanish o'quv jarayonini individuallashtirish, ta'lim sifatini oshirish va uzluksiz ta'limni qo'llab-quvvatlashning muhim omili sifatida baholanadi. Ayniqsa, generativ sun'iy intellekt vositalari har bir o'quvchining bilim darajasi va ehtiyojiga mos topshiriqlarni yaratish, tezkor teskari aloqa berish hamda mustaqil ta'limni samarali tashkil etish imkoniyati bilan ajralib turadi.

Rus tilini o'qitish metodikasida ham mazkur texnologiyalarning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Amaliy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, ko'plab talabalar grammatik qoidalarni yaxshi o'zlashtirsalar-da, og'zaki muloqot jarayonida o'z fikrini erkin ifodalashda qiyinchiliklarga duch keladilar. Bunga doimiy til muhiti yetishmasligi, xato qilishdan qo'rqish, lug'at boyligining cheklanganligi hamda muntazam suhbat amaliyotining kamligi sabab bo'ladi.

Generativ sun'iy intellekt vositalari esa bunday muammolarni bartaraf etishda samarali yordamchi bo'lib xizmat qilishi mumkin. Talaba sun'iy intellekt bilan istalgan vaqtda muloqot qilishi, o'z xatolarini tahlil qilishi, yangi leksik birliklarni o'zlashtirishi va turli kommunikativ vaziyatlarda nutqini mashq qilishi mumkin.

Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda generativ sun'iy intellekt vositalarining rus tilida og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirishdagi didaktik imkoniyatlari kompleks tahlil qilinib, talabalarning individual xususiyatlari va qiziqishlariga asoslangan metodik yondashuv taklif etilgan. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida rus tilini o'qitish metodikasini takomillashtirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash hamda talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga amaliy hissa qo'shishi bilan ahamiyatlidir.

Adabiyotlar tahlili. So'nggi yillarda generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimida yangi ilmiy yo'nalishlarning shakllanishiga sabab bo'ldi.

Xususan, xorijiy tillarni o'qitishda sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish masalasi pedagogika, lingvodidaktika va axborot texnologiyalari sohalarining kesishgan nuqtasida faol tadqiq etilmoqda. Xalqaro ilmiy adabiyotlarda sun'iy intellektning asosiy afzalliklari sifatida ta'limni individuallashtirish, tezkor teskari aloqa taqdim etish, o'quv materiallarini moslashtirish hamda o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari qayd etiladi [5; 6].

OECD va UNESCO tomonidan e'lon qilingan ilmiy hisobotlarda XXI asr ta'limining asosiy vazifasi o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, samarali muloqot qilish, raqamli savodxonlik va hamkorlik kompetensiyalarini shakllantirishdan iboratligi ta'kidlangan [1; 2]. Mazkur kompetensiyalarni rivojlantirishda raqamli ta'lim texnologiyalari, jumladan, generativ sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish muhim pedagogik omillardan biri sifatida baholanmoqda. Shu sababli ko'plab mamlakatlarda sun'iy intellekt asosidagi ta'lim platformalarini o'quv jarayoniga joriy etish bo'yicha ilmiy va amaliy izlanishlar olib borilmoqda.

Rus tilini xorijiy til sifatida o'qitish metodikasiga oid ilmiy ishlarda kommunikativ yondashuv ustuvor o'rin egallaydi. E.I. Passov kommunikativ metodning asosiy maqsadi o'quvchini grammatik qoidalarini yodlashga emas, balki real hayotiy vaziyatlarda erkin muloqot qila olishga tayyorlashdan iborat ekanligini ta'kidlaydi [7]. A.N. Shchukin esa tilni o'qitish jarayonida tinglab tushunish, og'zaki nutq, o'qish va yozish ko'nikmalarini o'zaro bog'liq holda rivojlantirish zarurligini qayd etadi [8]. Mazkur ilmiy qarashlar bugungi kunda ham rus tilini o'qitish metodikasining nazariy asoslaridan biri hisoblanadi.

Generativ sun'iy intellekt vositalarining paydo bo'lishi kommunikativ yondashuvni yanada boyitdi. Endilikda talaba sun'iy intellekt bilan istalgan mavzuda dialog olib borishi, o'zining grammatik va uslubiy xatolarini aniqlashi, talaffuzini mashq qilishi hamda yangi leksik birliklarni turli vaziyatlarda qo'llash imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bunday imkoniyatlar auditoriyadan tashqari vaqtda ham uzluksiz til muhitini yaratadi. Ayniqsa, chet tili muhiti mavjud bo'lmagan sharoitda bu vositalar talabaning muntazam nutqiy amaliyot olib borishiga xizmat qiladi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellekt asosidagi ta'lim bo'yicha ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, generativ sun'iy intellekt vositalaridan aynan rus tilida og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirish, talabaning qiziqishlari asosida individual dialoglar tashkil etish, talaffuzni tahlil qilish va kommunikativ to'siqlarni bartaraf etish masalalari hali

yetarli darajada o'rganilmagan. Mazkur tadqiqot aynan shu bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, generativ sun'iy intellektning didaktik imkoniyatlarini ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan tahlil qiladi hamda uni rus tilini o'qitish amaliyotiga tatbiq etish bo'yicha metodik tavsiyalarni ilgari suradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot generativ sun'iy intellekt vositalarining rus tilida og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirishdagi didaktik imkoniyatlarini aniqlash hamda ularni oliy ta'lim tizimida qo'llashning metodik asoslarini ishlab chiqishga qaratildi.

Tadqiqot kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va raqamli pedagogika tamoyillari asosida olib borildi. Mazkur yondashuvlar talabanning faqat grammatik bilimlarini emas, balki ularni real muloqot jarayonida qo'llash, mustaqil fikrlash va zamonaviy raqamli vositalardan samarali foydalanish kompetensiyalarini rivojlantirishni nazarda tutadi.

Tadqiqotning nazariy asosini sun'iy intellektning ta'limdagi o'rni, xorijiy tillarni o'qitish metodikasi, kommunikativ kompetensiya hamda raqamli ta'lim texnologiyalariga oid mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar tashkil etdi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, tizimli yondashuv va pedagogik kuzatish metodlaridan foydalanildi. Olingan ilmiy ma'lumotlar o'zaro taqqoslanib, rus tilini o'qitish amaliyotiga mos metodik tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tadqiqot davomida generativ sun'iy intellekt vositalarining kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi imkoniyatlari amaliy jihatdan tahlil qilindi. Xususan, sun'iy intellekt yordamida individual dialoglarni tashkil etish, grammatik va uslubiy xatolarni aniqlash, talaffuzni baholash, yangi leksik birliklarni kontekst asosida o'rgatish hamda talabanning o'zlashtirish darajasiga mos topshiriqlar yaratish imkoniyatlari o'rganildi. Mazkur tadqiqotning metodik yangiligi sifatida muallif tomonidan generativ sun'iy intellekt asosida rus tilini o'qitishga oid bir nechta innovatsion metodlar taklif etildi.

Birinchi metod "Musiqiy-fonetik metod" bo'lib, u rus tilidagi autentik qo'shiqlardan foydalanishga asoslanadi. Ushbu metodda talaba avval qo'shiq mazmuni bilan tanishadi, so'ng uni musiqa bilan birgalikda kuylaydi. Generativ sun'iy intellekt esa talabanning talaffuzi, urg'u qo'yishi, intonatsiyasi va fonetik xatolarini avtomatik tahlil qilib, ularni bartaraf etish bo'yicha individual tavsiyalar beradi. Takroriy ijro orqali talabanning fonetik kompetensiyasi bosqichma-bosqich rivojlantiriladi.

Ikkinchi metod "Dialog Plus" deb nomlanib, sun'iy intellekt bilan uzluksiz dialog tashkil etishga asoslanadi. Mazkur metodda talaba o'zining qiziqishlari, kasbiy yo'nalishi yoki kundalik hayotiga oid mavzular yuzasidan sun'iy intellekt bilan muloqot qiladi. Suhbat yakunida sun'iy intellekt grammatik, uslubiy va leksik xatolarni ko'rsatadi, ularni izohlaydi hamda talabanning javoblarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beradi. Shundan so'ng talaba dialogni qayta tashkil etadi va oldingi xatolarini bartaraf etishga harakat qiladi.

Uchinchi metod "Bosqichma-bosqich kommunikativ rivojlantirish modeli" bo'lib, u uch bosqichni o'z ichiga oladi: birinchi bosqichda sun'iy intellekt bilan erkin muloqot tashkil etiladi; ikkinchi bosqichda aniqlangan xatolar tahlil qilinadi va ularning sabablari tushuntiriladi; uchinchi bosqichda esa talaba xatolarini hisobga olgan holda yangi dialog yoki monolog yaratadi. Mazkur metod talabanning o'z xatolari ustida mustaqil ishlash ko'nikmasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, tadqiqotda rolga asoslangan muloqot metodi ham tavsiya etiladi. Ushbu metodda sun'iy intellekt turli kommunikativ rollarni (o'qituvchi, jurnalist, sayyoh, tarjimon, ish

beruvchi yoki mijoz) bajaradi, talaba esa berilgan vaziyatga mos ravishda rus tilida muloqot olib boradi. Bunday mashg'ulotlar talabalarining real hayotiy vaziyatlarda erkin muloqot qilish, tezkor fikrlash va nutqiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Muallifning fikricha, mazkur metodlardan kompleks foydalanish an'anaviy ta'lim jarayonini samarali to'ldiradi hamda talabalarining og'zaki nutqini, talaffuzini, lug'at boyligini, grammatik savodxonligini va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda yuqori natijalarni ta'minlaydi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt o'qituvchining o'rnini bosuvchi emas, balki uning metodik faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi innovatsion pedagogik vosita sifatida qaraladi. Shu bilan birga, sun'iy intellekt o'qituvchining o'rnini bosuvchi emas, balki uning metodik faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi innovatsion pedagogik vosita sifatida qaraladi.

Tadqiqot natijalari va muhokamasi. Tadqiqot natijalari generativ sun'iy intellekt texnologiyalaridan rus tilini o'qitishda foydalanish talabalarining og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda samarali didaktik vosita ekanligini ko'rsatdi. Ilmiy manbalar tahlili hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qiyosiy o'rganish asosida sun'iy intellekt vositalari talabalarining kommunikativ faolligini oshirishi, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantirishi va ta'lim jarayonini individuallashtirish imkonini berishi aniqlandi. Ayniqsa, generativ sun'iy intellektning real vaqt rejimida teskari aloqa berish, grammatik va uslubiy xatolarni aniqlash hamda talabaning bilim darajasiga mos topshiriqlar yaratish imkoniyatlari uning an'anaviy o'qitish usullaridan farq qiluvchi muhim jihatlardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot davomida muallif tomonidan taklif etilgan "Musiqiy-fonetik metod" alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Mazkur metod rus tilidagi autentik qo'shiqlardan foydalanish orqali talabalarining fonetik kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan.

Metodning o'ziga xosligi shundaki, talaba qo'shiqni nafaqat tinglaydi, balki uni sun'iy intellekt yordamida birgalikda kuylaydi. Kuylash jarayonida generativ sun'iy intellekt talabaning talaffuzi, intonatsiyasi, urg'u qo'yishi va tovushlarni to'g'ri talaffuz qilish darajasini tahlil qiladi hamda aniqlangan kamchiliklarni bartaraf etish bo'yicha individual tavsiyalar beradi. Takroriy mashqlar orqali talaba fonetik xatolarini bosqichma-bosqich kamaytirib boradi. Muallifning fikricha, ushbu metod tinglab tushunish, talaffuz va og'zaki nutqni bir vaqtning o'zida rivojlantirish imkonini beradi hamda talabalarining darsga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, "Dialog Plus" metodi ham og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. Mazkur metodda talaba sun'iy intellekt bilan o'z kasbiy yo'nalishi, kundalik hayoti yoki ilmiy qiziqishlariga oid mavzularda erkin suhbat olib boradi. Suhbat yakunida sun'iy intellekt grammatik, leksik va uslubiy xatolarni tahlil qilib, ularni izohlaydi hamda takomillashtirilgan javob namunalarini taqdim etadi. Natijada talaba o'z nutqidagi kamchiliklarni mustaqil ravishda tahlil qilish va tuzatish ko'nikmasini shakllantiradi. Tadqiqot davomida taklif etilgan uch bosqichli kommunikativ rivojlantirish modeli ham samarali metod sifatida baholandi. Ushbu modelning birinchi bosqichida talaba sun'iy intellekt bilan erkin muloqot qiladi. Ikkinchi bosqichda sun'iy intellekt tomonidan aniqlangan fonetik, grammatik va uslubiy xatolar batafsil tahlil qilinadi. Uchinchi bosqichda esa talaba olingan tavsiyalar asosida dialog yoki monologni qayta yaratadi. Mazkur yondashuv talabaning refleksiv fikrlashini rivojlantirib, o'z xatolarini anglash va ularni bartaraf etish malakasini shakllantiradi.

Rolga asoslangan muloqot metodining qo'llanilishi ham ijobiy natijalar berishi kutilmoqda. Ushbu metodda sun'iy intellekt o'qituvchi, ish beruvchi, jurnalist, sayyoh, tarjimon yoki mijoz kabi turli rollarni bajaradi. Talaba esa berilgan vaziyatga mos ravishda rus tilida muloqot olib boradi. Bunday mashg'ulotlar real hayotiy vaziyatlarni modellashtirish orqali kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish, tezkor fikrlash va nutqiy moslashuvchanlikni oshirishga xizmat qiladi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatdiki, generativ sun'iy intellekt vositalari ta'lim jarayonini to'liq almashtirmaydi. Ular o'qituvchining metodik faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi innovatsion vosita sifatida qo'llanilgandagina yuqori samaradorlikka erishiladi. O'qituvchi sun'iy intellekt tomonidan taqdim etilgan natijalarni pedagogik jihatdan tahlil qilishi, ularni o'quv maqsadlariga moslashtirishi va talabalarga individual tavsiyalar berishi zarur.

Muallifning fikricha, generativ sun'iy intellekt vositalarini rus tilini o'qitish metodikasiga bosqichma-bosqich joriy etish O'zbekiston oliy ta'lim tizimida olib borilayotgan raqamlashtirish islohotlari hamda zamonaviy ta'lim konsepsiyasi talablariga to'liq mos keladi.

Mazkur metodlarning amaliyotga tatbiq etilishi talabalarning og'zaki nutqini rivojlantirish, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini mustahkamlash, raqamli kompetensiyalarini oshirish va xalqaro ta'lim standartlariga mos mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari generativ sun'iy intellekt texnologiyalaridan rus tilini o'qitishda foydalanish talabalarning og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita ekanligini ko'rsatdi. Ilmiy manbalar tahlili hamda muallif tomonidan taklif etilgan metodlar asosida generativ sun'iy intellektning individual ta'limni tashkil etish, tezkor teskari aloqa taqdim etish, talaffuzni tahlil qilish, nutqiy xatolarni aniqlash va talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari aniqlandi. Tadqiqot davomida taklif etilgan "Musiqiy-fonetik metod", "Dialog Plus" metodi, uch bosqichli kommunikativ rivojlantirish modeli hamda rolga asoslangan muloqot metodi rus tilida og'zaki muloqot kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion metodik yondashuvlar sifatida tavsiya etildi. Mazkur metodlar talabalarning talaffuzini takomillashtirish, lug'at boyligini kengaytirish, grammatik bilimlarni amaliy nutqda qo'llash, tinglab tushunish hamda erkin muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Muallifning fikricha, sun'iy intellekt vositalarining asosiy afzalligi ta'lim jarayonini shaxsga yo'naltirilgan holda tashkil etish va har bir talabaning ehtiyojidan kelib chiqib individual o'quv muhitini yaratishidir. Biroq sun'iy intellekt o'qituvchining o'rnini bosa olmaydi.

Aksincha, u o'qituvchining metodik faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi, ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi zamonaviy pedagogik texnologiya sifatida qaralishi lozim. Bugungi kunda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi, ta'limni raqamlashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish hamda xalqaro ta'lim standartlariga mos kadrlar tayyorlashga qaratilgan islohotlar generativ sun'iy intellekt texnologiyalaridan samarali foydalanishni taqozo etmoqda. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqotda tavsiya etilgan metodlarni oliy ta'lim muassasalarining rus tili mashg'ulotlariga bosqichma-bosqich joriy etish ta'lim sifatini oshirish, talabalarning XXI asr kompetensiyalarini shakllantirish va ularning xalqaro ta'lim maydonida raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kelgusida generativ sun'iy intellekt asosida rus tilining tinglab tushunish, akademik yozuv, kasbiy muloqot va tarjima kompetensiyalarini rivojlantirish bo'yicha alohida metodik tavsiyalar ishlab chiqish, shuningdek, taklif etilgan metodlarning samaradorligini eksperimental tadqiqotlar orqali baholash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28- yanvardagi PF–60-son Farmoni. “2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF–158-son Farmoni. “O'zbekiston–2030 strategiyasi to'g'risida”.
3. OECD. (2023). PISA 2022 Results: Learning During and from Disruption. Paris: OECD Publishing.
4. OECD. (2021). 21st-Century Readers: Developing Literacy Skills in a Digital World. Paris: OECD Publishing.
5. UNESCO. (2023). Global Education Monitoring Report: Technology in Education. Paris: UNESCO Publishing.
6. Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*, 24(2), 97–140.
7. Fullan, M., Quinn, J., Drummy, M., & Gardner, M. (2020). *Education Reimagined: The Future of Learning*. Seattle: New Pedagogies for Deep Learning.
8. Voogt, J., Knezek, G., Christensen, R., & Lai, K.-W. (2021). Developing computational thinking and digital literacy in K–12 education. *Educational Technology Research and Development*, 69(2), 895–898.
9. Redecker, C. (2022). *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
10. Ananiadou, K., & Claro, M. (2021). 21st century skills and competences for new millennium learners. *OECD Education Working Papers*, 41, 1–33.
11. Щукин А. Н. (2020). *Методика преподавания русского языка как иностранного*. Москва: ФЛИНТА.